

ROSMALLA

Jaargang 2
Nummer 3
September 1992

In dit nummer o.a.:

- Serie over Coudewater
- De Coelenborgh en zijn voormalige bewoners in woord en beeld
- De speeltuin van Jos Verstappen

COLOFON

Rosmalla (ISSN 0925-2894) is een uitgave van de Heemkundekring Rosmalen en verschijnt eenmaal per kwartaal.

Redactie:

Mari van de Ven

Harry Coppens

Wil Verstappen-Witlox

Redactieadres:

M. Nijhoffstraat 8

5242 CV Rosmalen

tel. 04192-14094

Leden en donateurs ontvangen "Rosmalla". Donateurs betalen minimaal *f* 25,-- per jaar. Abonnees (voor minimaal één jaar) betalen *f* 25,-- per jaar (postabonnees *f* 35,-- per jaar), over te maken op het bankrekeningnr. van de Heemkundekring, onder vermelding van: "abonnement Rosmalla".

Bankrekeningnr.: 18.45.43.444 (Rabobank Rosmalen, postgiro van de bank: 1099372) ten name van Heemkundekring Rosmalen, Deken Fritsenstraat 53, 5243 VM Rosmalen.

Bestuur:

Th. Derksen, voorzitter, Weidestraat 15, 5241 CW Rosmalen. Tel. 04192-12591

A.J. van de Ven, 1e secretaris, M. Nijhoffstraat 8, 5242 CV Rosmalen. Tel. 04192-14094

J.W. Westerlaken, 2e secretaris en contactpersoon, Venstraat 53, 5241 CD Rosmalen, Tel. 04192-13562

Sj. Hoedemakers-van der Sluis, penningmeester, Deken Fritsenstraat 53, 5243 VM Rosmalen. Tel. 04192-17366

H. de Werd, archief, Hintham 127, 5246 AE, Tel. 073-415914

Copyright 1992 Heemkundekring Rosmalen.

Zonder toestemming van redactie en / of bestuur mag niets uit deze uitgave worden overgenomen.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud der ondertekende artikelen.

Bij de voorplaat: Op de achtergrond de panden van Piet van Lier aan de huidige markt. In 1991 gingen ze tegen de vlakte om plaats te maken voor nieuwbouw. We zien op de foto van links naar rechts: slager Piet van Lier, Annemie van Lier, Wim van Lier, Gera van Lier en Ger Coenraad.

VOORWOORD VAN ONZE VOORZITTER THEO DERKSEN

Zoals U in het vorige nummer van Rosmalla hebt kunnen lezen, heeft Nico Blankendaal besloten zijn lidmaatschap van de Heemkundekring op te zeggen. De consequentie hiervan is, dat hij eveneens als lid van de redactie van Rosmalla heeft bedankt. Als bestuur betreuren wij deze stap.

Wij vinden het altijd jammer als een van onze leden het lidmaatschap opzegt. In dit geval des te meer, omdat Nico een zeer actief en verdienstelijk lid was.

Hij is van de oprichting af lid van onze vereniging geweest.

Hij was de stimulator en mede-organisator van onze 1e tentoonstelling *Rosmalen toen en nu* in oktober 1990 in de Kentering, evenals van de Open Monumentendag in september 1991. En niet in de laatste plaats heeft hij mede aan de wieg gestaan van ons periodiek Rosmalla, waarvan hij van het begin af redactielid is geweest. Door zijn enthousiasme en werklust heeft hij ons blad opgestart en opgestuwd tot wat het nu is geworden.

Daarom, Nico, heel hartelijk dank voor het vele werk dat je in velerlei opzicht in onze vereniging hebt gestoken.

Wij zijn zeer verheugd dat het ons is gelukt, de opengevallen plaats in het redactieteam op te vullen met 2 nieuwe leden, te weten: mevr. Wil Verstappen-Witlox en de heer Harry Coppens.

Samen met Mari van de Ven, die al een tijdje in de redactie meedraaide, vormt dit drietal van nu af de redactie.

Wij zijn ervan overtuigd, dat met dit team Rosmalla in goede handen blijft, waardoor het borg staat voor een interessant en graag gelezen blad van onze Heemkundekring.

Wij wensen de redactie daarbij alle succes toe!

Namens het bestuur,
Th. G.J.M. Derksen.

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

Nu de redactie van Rosmalla ingrijpend gewijzigd is, ontkomt ook het blad zelf niet aan de nodige veranderingen.

Allereerst is het blad -wat de kaft betreft- met ingang van dit nummer in een nieuw jasje gestoken, zodat de lezer al op de kaft van Rosmalla kan zien, wat hem zoal 'te wachten staat'.

Aan de lay-out van de artikelen is vooralsnog niets gewijzigd, maar door de hele colofon op één binnenkaft te zetten, is de andere vrijgekomen voor de inhoudsopgave. Dit bespaart een hele bladzijde, waarvoor weer artikelen kunnen worden ingezonden. Hierbij stuiten wij als redactie op een klein probleem. Door het plotselinge enthousiasme om artikelen met veel foto's in te zenden, is de Rosmalla dit keer niet goedkoop uitgevallen. Daarom plaatsen wij bij deze de dringende oproep niet meer dan drie foto's per artikel mee te zenden, want anders moeten er later misschien weer foto's uitgehaald worden. Auteurs die hiervan willen afwijken, wordt verzocht eerst contact op te nemen met de redactie. Overigens gelden tekeningen e.d. niet als grote kostenposten. **De redactie zal echter in geen enkel geval iets aan het foto-aantal of aan de tekst van een artikel wijzigen zonder overleg met de auteur(s).** Het spreekt dus vanzelf dat wij altijd graag de mogelijkheid hiertoe hebben, want zonder adres kunnen wij niets! Foto's worden overigens te allen tijde teruggezonden, samen met de Rosmalla waarin ze geplaatst worden (wij hebben ze nodig voor het drukken, dus eerder terugzenden is meestal niet mogelijk).

Voorts kunnen wij aankondigen dat wij vanaf dit nummer een serie over Coudewater mogen plaatsen, met toestemming van de Commissie Historie Coudewater. Bij deze willen wij hier onze dank voor betuigen. In de komende nummers van Rosmalla zal steeds een stuk worden geplaatst.

De redactie van Rosmalla,
Mari van de Ven
Harry Coppens
Wil Verstappen-Witlox.

Kopij voor het volgende nummer inleveren **vóór 1 november 1992.**

JOS VERSTAPPEN

Theo Verstappen

Martinus Adrianus Verstappen (Jos) is geboren in Rosmalen op 8 mei 1898 als zoon van Adrianus Verstappen, jachtopziener en van Antonia van de Biezen. Hij huwde in 1922 Maria Vos (Mieke). Zij was de dochter van Theodorus Vos en Johanna van der Donk en zij werd geboren in Rosmalen op 23 juli 1894.

Trouwfoto van mijn vader Jos Verstappen en "Ons Moeder" Mieke Vos in mei 1922 te Rosmalen.

Met zijn Mieke is Jos gaan wonen in een huisje op de hoek van de Rijksweg en de Kattenbosstraat.

Jos maakte er meteen een kleine herberg annex kruidenierswinkeltje van. Zelf bleef hij

nog korte tijd werken op de nabijgelegen Nulandse Waterleiding. Dat duurde niet lang, want de herberg en het winkeltje waren een succes en waren zo druk dat Mieke het alleen niet kon bijhouden. En dat nog wel in de moeilijke crisisjaren '20-'30. In de kleine herberg waren 8 zitplaatsen, enkele staanplaatsen aan het buffet en nog een krappe plaats voor een biljart en voor een ouderwetse platenspeler. Die moest natuurlijk met de hand bediend worden en als 8-jarige jongen heb ik heel wat harmonicaplaatjes op verzoek van de stamgasten mogen draaien.

In dit huisje aan de Graafseweg, toen heette het Rijksweg, begon mijn vader Jos Verstappen kort na zijn huwelijk in 1922 een kruidenierswinkeltje + herberg. Het liep meteen goed, dankzij de medewerking van "ons moeder" Mieke Vos. Immers, hij bleef nog ongeveer 2 jaar werken bij het Waterleidingbedrijf in het nabijgelegen Nuland. Daarna had hij zijn handen vol aan de winkel en de herberg. De deur rechts was de ingang naar de herberg. De deur links naar het winkeltje. Daarachter was woongelegenheid.

Een zeer zeldzame foto uit het jaar 1933, toen de zaak pas geopend was. Die heette toen nog "Café Heidelust". Ook de speeltuin was nog niet helemaal klaar. Er moesten nog dennebomen gekapt worden, die nog duidelijk zichtbaar op de foto te zien zijn. In 1934 was ook de speeltuin helemaal klaar en toen kreeg het geheel de naam "Hotel Bosch en Hei".

Boven: Foto uit 1935

Onder: Een mooie foto uit 1937 van de speeltuin met terras. De draaimolen is een elektrische. Hij heeft maar 2 jaar dienst gedaan. Daarna kwam de oude weer terug, compleet met ponypaardje.

In die jaren was het heel gewoon dat er landlopers rondzwierven door het Brabantse land. Driekske was er zo een en hij lustte ook erg graag een stevig borreltje.

Op een dag in 1931 kwam hij terecht in de herberg van Jos Verstappen. Hij vroeg onderdak en kreeg het, want hij bood aan als tegenprestatie een muur van de herberg te beschilderen met een landschap compleet met een kudde schapen en schaapherder. Het lukte prachtig en het werd een mooie muur in de herberg. Driekske heeft er 3 weken over gedaan, natuurlijk onder het genot van verschillende borreltjes en de zekerheid dat hij onderdak had. Driekske is daarna vertrokken en we hebben hem nooit meer teruggezien. We vonden het jammer, want hij was zo'n content, typisch oud-Brabants manneke met pijp en met baard.

Jos Verstappen kreeg inmiddels grote plannen, want zo'n kleine herberg en winkeltje konden toch wel groter worden, vond hij.

In 1932 was het resultaat er, want toen werd de

Gedenk in uwe gebeden
de Ziel van Zaliger

MARIA VOS

echtgenote van

Martinus Adrianus Verstappen

geboren te Rosmalen 23 juli 1894, voor-
zien van de laatste HH. Sacramenten,
overleden te 's-Bosch 4 nov. 1960 en
begraven te Rosmalen (Malskamp)
7 nov. d.a.v.

Na een arbeidzaam leven heeft de
goede God haar tot Zich genomen.
Ze heeft de goede strijd gestreden,
ons een voorbeeld nagelaten en haar
gezin geleid in godsdienstigheid.

Gaarne ging zij naar de kerk en bad
veel voor hen die aan hare zorgen
waren toevertrouwd.

Dierbare echtgenoot, uw geloof is toch
sterk genoeg om deze scheiding, na
zoveel gelukkige jaren van samen
leven en samen zorgen, te zien als
een regeling van de goede God. Weest
getroost, na niet vele jaren zien we
elkander terug.

Bemilde kinderen, ik beveel u in
onderlinge eensgezindheid uw vader
aan. Zorgt voor hem. En plant in uw
leven en dat van uwe kinderen de
eenvoud van een levendig geloof en
leefde voor een deugdzaam leven,
zoals wij dat hebben voorgedaan.

Gij alle die me hebt gekend, gedenk
mij door uw gebed en H. Misoffer.
H. Bernadette, bidt voor ons.

Onze Vader — Wees gegroet

P. Jansen, kosteer

Ter gedachtenis aan

Martinus Adrianus Verstappen
weduwnaar van

MARIA VOS

geboren 8 mei 1898 te Rosmalen,
overleden 6 maart 1977 te Rosmalen.

Wij hebben hem de laatste jaren gekend altijd op pad, voetje voor voetje voortgaand, af en toe rustend op een bank. Want als men 78 jaar is, dan gaat alles niet meer zo vlot. In vroeger jaren was dat geheel anders. Dag en nacht was hij bezig ten bate van zijn gezin. Hij had zijn plichten als zakenman, als gastheer en als vader. Voor de rest had hij weinig

tijd. En eigenlijk had hij alleen belangstelling voor mensen. Hij was, zoals ze dat in Brabant zeggen, een „goeie mens”. En dat betekent veel, zéér veel!

17 jaar geleden heeft hij zijn vrouw verloren. Zij had veel betekend in zijn leven. Heeft haar heengaan zijn stempel gedrukt op de rest van zijn leven? Eerst een huis vol leven en later de stilte! Het moet een enorme opgave zijn geweest voor deze man.

Velen hebben hem gekend, de één van dichtbij, de ander van veraf. Wij hebben hem allemaal gekend als een vriendelijke man, die veel hield van de natuur, van mensen, bijzonder van eenvoudige mensen, zoals hij zelf van eenvoud hield. Hij was weer op weg, toen hij plotseling geconfronteerd werd met het onherroepelijke einde. Het zal hem niet veel moeite hebben gekost. Gelukkig. Hij was niet een man om lang ziek te zijn. Het moet bijzonder ook voor hem een feest zijn geweest, toen de hemel voor hem openging, toen hij voortaan bij Onze Lieve Heer mocht zijn en bij haar, die een geweldige rol gespeeld heeft in zijn leven.

Hartelijk dank voor uw belangstelling en medeleven na het overlijden van onze zorgzame vader en lieve opa.

*Kinderen en kleinkinderen Verstappen
Rosmalen, maart 1977*

onvergetelijke speeltuin van Jos Verstappen gebouwd, pal naast de te klein geworden zaak. Het complex bevatte café met speeltuin, kruidenierswinkel en woongelegenheid. Ook hotelgelegenheid was er en het *eerste hotel* in Rosmalen was geboren.

De speeltuin is bekend geworden tot in de verre omgeving en 's zomers kwamen er schoolbussen, grote en kleine.

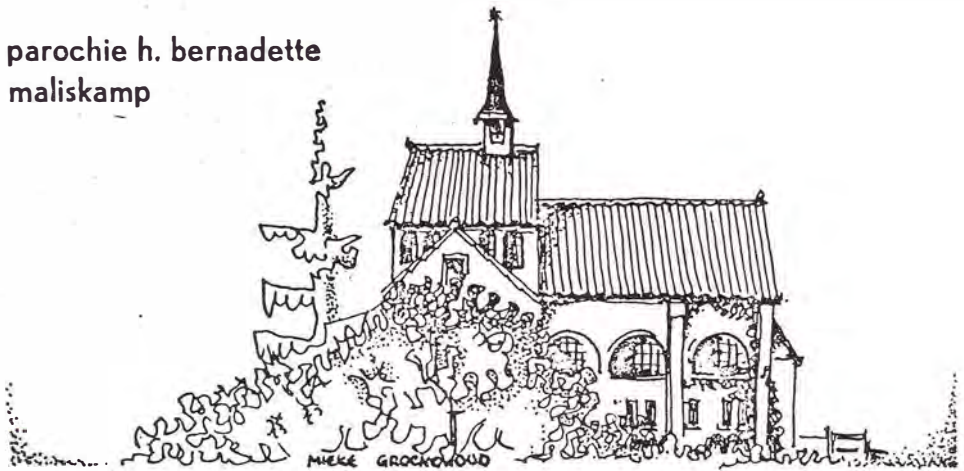
Ook met paard en wagen werden kinderen aangevoerd o.a. uit Berlicum, Den Dungen, Nuland enz. De speeltuin was vaak stampvol.

Jos Verstappen was een echte Brabander, een natuurmens. Als het buiten zachtjes regende, ging hij dikwijls wandelen in het bos en in de duinen, die zo vlakbij waren. "Dan voel ik me pas gelukkig", was dan een van zijn typische uitlatingen.

Na een welbesteed en werkzaam leven werd hij plotseling tijdens een dagelijkse wandeling naar boven teruggeroepen op 6 maart 1977.

Hij heeft veel gedaan en gewerkt aan de toekomst van Rosmalen.

parochie h. bernadette maliskamp

(parochieblad, 11 maart 1977 [= 12e jaargang nr. 10]; artikel over het overlijden van Jos Verstappen)

IN MEMORIAM JOS VERSTAPPEN

Duizend keer hebben wij hem allen op straat gezien, een oude man, die zich moeizaam voortbewoog, stapje voor stapje, blij, dat hij ergens een bank vond om uit te rusten. Hij

was tenslotte 78 jaar en een mens heeft dan zijn vroegere beweeglijkheid verloren. Vaak deed hij mij denken aan "een pelgrim onderweg". Dat zijn wij tenslotte allemaal. Hij was het ook.

Wie hem vroeger niet gekend heeft, kan zich moeilijk indenken, hoezeer hij een bedrijvig leven achter de rug had. Hij had een feeling voor zaken doen. In de verre omtrek was er geen speeltuin zoals die van Jos Verstappen. Voordat Rosmalen zijn "Kwekkelstein" had, bracht de jeugd hier de zomervakantie door in zijn speeltuin. Hij had plezier in spelende kinderen. Hij had plezier in zijn zaak. Hij had plezier in zijn gezin. Vader en moeder Verstappen leefden voor hun gezin. Dag en nacht droegen zij hun zorgen. Om aan zichzelf te denken hadden ze geen tijd!

Het moet voor deze man een enorme omkeer geweest zijn, toen hij 17 jaar geleden zijn vrouw verloor. Eens een huis vol leven en dan ineens de stilte! Hij kon er niet tegen. Hij moest buiten zijn, genieten van de natuur, mensen zien

Zoals hij het duizend keer gedaan had, heeft hij ook zondag het huis verlaten om wat rond te lopen. Het werd zijn laatste wandeling. Dicht bij huis begaf het zijn hart. Kort daarna vond hem een automobilist. Jos Verstappen was begonnen aan zijn laatste uitstapje, de reis naar Onze Lieve Heer. Want dit is toch het geloof: het vallen op straat en daar sterven is het einde niet. Veeleer een nieuw begin.

B. Eras.

Aile illustraties zijn afkomstig uit het fotoarchief van Theo Verstappen in Leusden.

CAUWATER

W. Leenman

In Rosmalla nr. 4 - 1991 werd een rondgang door het klooster Coudewater gemaakt, om een indruk te krijgen wat er toen zoal aanwezig was. Ter vergelijking volgt een:

Lijst van paarden, beesten, meubelen en andere effecten die door Vrouwe Theodora Alexia de Haan in het jaar 1713 zijn achtergelaten:

1 Destilleerketel met helm, slang en kraan, gekocht voor f182,=, als blijkt bij kwitantie van Joh. Spelters, dewelke nu voor brouwketel dient.

13 stuks rundvee, 1 paard, 1 veulen, 2 mijten takkenbossen, staande op de plaats, 1 mijt dito in de kerk, 6 bedden met toebehoren, de gordijnen voor 4 beddekoetsen, 12 dassen, 24 manshemden, 24 kussenslopen, 12 paar lakens van vlas, 6 paar werkse lakens, 3 pellen tafellakens op de grote tafel in de refter, 1 van dril op dezelfde tafel, 12 tafellakens van pellen, 8 linnen tafellakens, 6 lange handdoeken, 4 van dril en twee van linnen, 4 kleine pellen handdoeken, 52 servetten van verschillende soort.

Koper: 8 koperen altaarkandelaars, 6 huskandelaars, 10 ketels, 3 potten, 3 pannekes, 1 braadpan, 1 fornuisketel inhoud meer dan 1 ton, 3 bekkens, 1 melkkan, 1 visemmer, 1 taartpan, 1 koffiëketel, 2 lampen, 1 schepper groot 1 kan, 1 waterkan, 1 trechter, 1 dito van tin, 2 schuimspanen, 3 lepels, 4 potdeksels, 1 doorslag, 2 sopketels voor de beesten, 1 doofpot, 1 vijzel, 1 lavoir, 1 dito van tin, 1 metalen pot.

Tin: 28 tafelborden, 16 schotels groot en klein, 12 kommekes, 15 lepels, 2 kandelaars, 1 bekken, 2 ijzeren roosters, 3 tangen, 2 vuurschoppen, 2 tinnen strekpotten.

Nog: 20 kasten groot en klein, 2 ijzeren handspeten, 3 waskuipen, 2 melktobben, 1 karn, vleeskuipen, botertonnen, biertonnen, vaten en emmers. De helft van 2 beesten en 3 varkens.

Provisie van boter, vet, rogge, boekweit, kolen, erwten, bonen etc. en andere tuinvruchten.

Verscheidene beelden en schilderijen, kisten, kasten, tafels, banken etc. Verscheidene Latijnse boeken.

Item 1 kar, ploeg en eg, voorts hetgeen tot de (land-)bouw nodig is. Item 10 à 12 beddekoetsen en 1 ledikant.

Voor het altaar:

1 kelk, 1 zilveren bus genoemd een custodie, 6 corporalen, 14 purificatoriën, 6 doekskens, 4 alben, 2 koorkleden, 8 amicten, 3 kazuifels, 3 altaarkleden.

-Wij verzekeren meer tot Cauwater gelaten te hebben dan hier gespecificeerd en al hetgene met getal genoemd te hebben; kunnen dit met ons geheel Convent getuigen.

De oorzaak dat het pater van Erp niet is toebedeeld, is omdat hij een religieus zijnde, niets in eigendom mocht bezitten, noch voor hemzelf behouden. Hierom hebben wij het hem toevertrouwd tot de tijd dat wij in Uden een bekwame plaats hadden om de personen, beesten, meubelen etc. te kunnen legeren.

N.B. Wij verklaren ook dat pater Thomas van Erp tot Cauwater is gekomen als een arme religieus, niets hebbende als hetgeen tot zijn lijf behoorde, bestaande in een oud kleed en 2 versleten hemden, een grauwe kap en kovel, zijnde zijn ordehabijt, waarvoor wij hem uit ons goede hart, presenteren een nieuwe kap en kovel, om als religieus naar zijn klooster in Kalkar terug te keren, mits doende aan ons rekening en restitutie. w.g. Zuster Theodora Alexia de Haan. Priorin.

Bron: Ontv. Bel. + Dom. 144
Rijksarchief 's-Hertogenbosch.

VAN KLOOSTER TOT PSYCHIATRISCH ZIEKENHUIS

J.C.M. Poelman

De Commissie Historie Coudewater heeft aan de redactie van Rosmalla toestemming verleend tot het in delen herpubliceren van Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis - Geschiedenis van Coudewater door J.C.M. Poelman ss. cc. Rector van Coudewater. Dit werk is eerder verschenen in het huisorgaan Ad Aquas Frigidus van Coudewater.

De geschiedenis, waarvan hieronder het eerste stuk wordt afgedrukt, omvat 3 grote perioden:

- 1. Van 1435 tot 1720 als klooster Coudewater;*
- 2. Van 1720 tot 1870 als villa Coudewater;*
- 3. Van 1870 tot heden als psychiatrisch ziekenhuis Coudewater.*

Hoofdstuk 1

Coudewaters oergeschiedenis

Al zijn wij er ons van bewust, dat de benaming *Oergeschiedenis* meestal slechts gebruikt en gereserveerd wordt voor de prehistorie van de geschiedenis der mensheid, een periode waarin de historici van nu tastend rondgaan op zoek naar de eerste sporen van leven van plant, mens en dier; wij willen deze benaming toch gebruiken, omdat wij ook in dit hoofdstuk a.h.w. tastend op zoek gaan naar de eerste sporen van leven op dat kleine plekje grond, dat *Coudewater* heet. Wie immers wat aan geschiedkundige

Kasteeltje *Eikenlust*

beschrijving wil doen, moet trachten aan de hand van allerlei bronnen zoals koopakten, kadasterbeschrijvingen, rijks-, kerk-, gemeente- en kloosterarchieven, door te dringen tot de diepste oorsprong, het eerste ontstaan van datgene, wat men wil beschrijven. Maar wie de evolutie wil beschrijven, moet beginnen bij de chaos.

Wandelend over het terrein van Coudewater langs de goed onderhouden grasvelden, de keurig aangelegde perken, de oude maar ook de vele prachtige nieuwe gebouwen van het psychiatrisch ziekenhuis, zal het echter niemand gelukken ook maar iets van die oorspronkelijke chaos te ontdekken, van voor dat hier Coudewater was. Toch is er iets, wat ons nog dagelijks aan die oorspronkelijke chaos herinnert. Het is de naam *Coudewater*, waarin deze chaos nog enigszins verankerd ligt.

Coudewater is immers niet zo maar een naam, die door het bestuur van het geneeskundig instituut in 1870 aan dit psychiatrisch ziekenhuis gegeven is. Het is de benaming van een plaats of vlek tussen de dorpen Rosmalen en Berlicum, die sinds onheuglijke tijden deze naam draagt en die men ook op de oudste landkaarten van deze streek uit de 16e en 17e eeuw met deze benaming vindt aangeduid. De schrijfwijze kan wel eens verschillen, maar daarover zal niemand zich verbazen, als men weet, dat het Nederlands lange tijd geen vaste spelling heeft gekend. Op een enkele kaart uit die tijd vindt men *Oewater* staan, maar dat is dan beslist een vergissing van de tekenaar. Coudewater ontleent volgens de overlevering zijn naam aan het feit, dat in vroegere eeuwen vooral in de winter de terreinen veelvuldig door overstromingen werden geplaagd, niet zozeer vanwege de hoge waterstand van de Maas, als wel door een teveel aan grondwater, dat door de wetering niet kon worden verwerkt. L.H.C. Schutjes, van 1855-1865 rector van het psychiatrisch ziekenhuis Reynier van Arkel te Den Bosch, tekent hierbij aan in zijn *Geschiedenis van het bisdom Den Bosch* (blz. 592 van Deel V; uitg. 1875 te St. Michielsgestel):

"De ligging van Coudewater bij het Boschveld, vooral in de winteroverstroomd, kan aan dat oord de naam van Coudewater geschonken hebben; ook kan Kouwater, afgeleid van het Hoogduitse *Kouwi*, wetering langs Couwater naar de Aa stroomt".

Het is echter aan geen enkele twijfel onderhevig, dat er hier in de omgeving sinds 's-mensenheugnis ook verschillende terreinverhogingen waren, die weinig of niets van de wateroverlast te lijden hadden.

Het kasteeltje *Eikenlust* b.v. stammend uit de 13e eeuw, met zijn mooie witte torentje liggend aan de Loofertse laan, nu dienstdoend als boerderij behorend tot de Wamberg, zal bij voorkeur niet gebouwd zijn op terrein dat in de winter van waterverlast te lijden zou hebben. Eveneens het kasteeltje de *Spreeuwenberg*, aan de overkant van de Berlicumse weg gelegen tegenover Coudewater en afgebroken in 1863, was op zo'n terreinverhoging gebouwd. Ook het landgoed de *Wamberg*, waarvan de laatste verbouwing dateerd uit 1803, ligt op zo'n verhoging. De naam *Wamberg* zelf betekent reeds: verhoging van een heilige of geheiligde plaats, dus een heidense offerplaats. Het dorp Wamberg in Beieren dankt hieraan ook zijn naam en ontstaan. Eveneens het

oorspronkelijke landgoed de Maliscamp toebehorende aan de Bossche notaris H. van de Mortel, nu uitgegroeid tot een dorpswijk van Rosmalen, stond op zo'n terreinverhoging. De naam *Maliscamp* kan natuurlijk afkomstig zijn van *Camp van Melis*. Er waren hier in de omgeving in de middeleeuwen vele campen (campiniae). (A.J. v.d. Aa, *Aardrijkskundig woordenboek*, deel IV, Gorinchem 1843).

We tasten hier echter allemaal in de grijze nevelen van het verre verleden, want ook deze benaming is reeds van eeuwen her op de oudste landkaarten terug te vinden.

We menen daarom, dat de hypothese van rector Zwijsen over het ontstaan van de naam *Maliscamp* niet zo maar terzijde geschoven kan worden. Deze stelt zich in zijn handschrift de vraag: "Zou deze plek, gezien de aardrijkskundige ligging, ter verdediging van de grens van het grote Romeinse Rijk, ook niet een legerplaats van de Romeinen hebben kunnen zijn, toegewijd aan de oorlogsgod Mars: *Martis Campus* dus, dat in de volksmond verbasterd werd tot *Maliscamp*? Tevens zou dan een stuk grond, dat vroeger de naam "Hermesveld" droeg en dat nu is opgenomen in het recreatiegebied de Zandbergen, het marktveld hebben kunnen zijn van deze legerplaats". (Handschrift rector Zwijsen: archief Coudewater).

Als de Wamberg inderdaad een heidense offerplaats was van de Menapiërs, die volgens de Romeinse geschiedschrijver Strabo deze streek bevolkten en woonden op de hoogten vooral langs de riviertjes de Mark, de Aa en de Dommel, en die voornamelijk leefden van het telen van varkens, die zij in de bossen en moerassen vrij lieten rondlopen, dan is het zelfs zeer waarschijnlijk, dunkt ons, dat de Romeinen hier dicht in de buurt een legerplaats hadden. De opstanden van onderworpen volkeren werden immers meestal voorbereid op godsdienstige bijeenkomsten en zelfs ingewijd met een godsdienstig ritueel om de goden gunstig te stemmen en de overwinning af te smeken. Een wakend oog op deze offerplaatsen was voor de bezetter dan wel een eerste vereiste, waarin zeker de Romeinen met hun grote ervaring niet tekort geschoten zullen zijn. Bovendien, al hoefden de Romeinen in de Lage Landen geen *limes* (door forten beschermende verdedigingswal) op te richten, zoals in Brittannië en Boven-Germanië, omdat de rivieren reeds een natuurlijke grens vormden, militaire steunpunten langs deze rivieren bleven toch noodzakelijk en werden daarom gebouwd op terreinverhogingen, die ook bij overstromingen droog bleven, zoals b.v. ook Noviomagus of Nijmegen ("Geïllustreerde wereldgeschiedenis" van dr. Eugen Th. Rimli; uitg. Stauffacher N.V., 1962).

Daarom is de vraag van rector Zwijsen niet onredelijk: "Zou Maliscamp niet afkomstig kunnen zijn van *Martis Campus*, m.a.w. zou er op de hoogte Maliscamp ook niet zo'n militair steunpunt hebben kunnen zijn van de Romeinen!"

Tot een mogelijke bevestiging van deze hypothese beschikken we helaas echter slechts over een paar mantelhaken van Romeinse soldatenmantels, die op het terrein van de Wamberg gevonden zijn en daar in het huismuseum bewaard worden.

Een kleine terreinverhoging was er zeker ook op de plaats, waar achtereenvolgens een Uythof stond van een rijke poorter uit Den Bosch, daarna het klooster *Mariënwater* van

de Birgittinessen, toen een villa, en tenslotte sinds 1870 het hoofdgebouw met enige bijgebouwen van het psychiatrisch ziekenhuis dat de naam *Coudewater* draagt. Zelfs de zware overstroming van 1876, die de patiënten van de andere afdelingen verplichtte om zich op de eerste verdieping in veiligheid te stellen, vermocht niet het hoofdgebouw binnen te dringen. Trouwens, zou Peter de Gorter zijn legendarische bijenstal gehouden hebben op een plaats, die in de winter steeds onder water liep?!

Dit is niet mogelijk in de gedachtengang van een bijenhouder, over wiens wonderlijke ervaringen wij U nog nader zullen vertellen.

Het eerste werkelijke houvast voor de geschiedenis van Coudewater vinden we in de oude cijnsboeken van het Bossche Archief, waarin vermeld staat: Anno 1380:

"De cijns van een stuk land in bezit van Peter de Gorter voor Petrus de zoon van Egidy de Hintem, uit het deel van Johannes Hoernken, van de erfenis van een zekere Weyndelmoede, de dochter van Theodoricus Sceyvel".

Ter aanvullende verklaring plaatsen we hier een latere aantekening uit diezelfde cijnsboeken: Anno 1627:

"Suster Marijken als sterfelijk laeterse des convents van Mariënwater (Coudewater) uyt vier buenders en drye vierendeel buenders erfenisse van Johannes de zoon van Henricus Vijghe"; daarvoor had het Elisabeth, de weduwe van Godefridus di Lu; deze had het uit het erfdeel van monseignori Martinus di Rode, die gehuwd was met Margaretha van Kampen; uit de erfenis van Tielman di Gorter, daarvoor had het Peter di Gorter, die het kreeg van wijlen Weyndelmoede, de dochter van Theodoricus Sceyvel.

Beide aantekeningen in de cijnsboeken komen uit bij een Peter de Gorter, die in 1380 bezitter was van grond van Coudewater en de vader (grootvader?) was van Peter de Gorter, die voorkomt in de stichtingslegende, door Dionysius Mutsaerts omstreeks 1600 opgetekend in zijn boek: *Kerkelijke Geschiedenissen in de Nederlanden*, deel 11, p. 188, uitg. Antwerpen 1622, en overgenomen door L. Schutjes (Deel V, p. 592).

"In de gewesten van Hollandt was eene godsvruchtige ende rijke weduwe, ghenaemt Milla de Campen, van edelen huuse, welke door sekere inspraken dicwijls vermaent wierd om een klooster te bouwen van d'orde van Sinte Brigitta: maar ondertussen is het geschiet, dat eenen lantman, wien de plaetse te Koudewater toebehoorde, aldaar eenen schoonen stal hadde met bieën: den lantman was ghenaemt Peter de Gorter. Als dan dezen man sijne bieën dickmaels bezocht ende wel besorghde, so is hy bygheval 's nachts eens opghestaen ende als hy merckelyck lettde op de gesteltenisse der bieën, heeft eenen soo soeten sangh uyt de bieënkaren gehoord, dat hem dochte te horen niet een ghesangh of ghesnor der bieën, maer meer een hemels gheluyt: in der voeghen, dat den lantman over desen sangh niet en kondet versadet worden. Ende op dieselve plaetse daer sulcks wiert ghehoort, is nu den hoogen autaar. Den man verbaest synde over dit ghesangh, heeft ten laetsten gaen besien, wat daer schuylen moghte. Ende den bieën-kaer omkeerende heeft in de kop van

den korf ghesien ende ghevonden een kercksken ende twee kloosterkens, seer wonderlyck gewrocht van het alderwitste was, waer omtrent dit bouwsel de hoopen der bieën, die de plaetse schenen te bewaren. De lantman dit werck van sijne bieën besierende, werd verslaghen ende weggaende tot synen pastoor, heeft hem ende aen anderen vertelt, dat hij ghedaen, ghehoort ende ghesien hadde. Den priester met nogh andere van syne onderdaenen derwaert henenkomende om dit wonder te aanschouwen, hebben ghesien ghelyck hun was vertelt ende bevonden, dat de bieën rondsomme vlieghende hunnen Schepper met ghesnor ende ghesangh loofden. Dit wonder sich wyd en syd verbreydende, is ook den roep ghekomen ter oren van de weduwe Milla de Campen, dewelcke in alderhaesten tot Kouwenwater is ghekomen ende met de lantman heeft gehandelt, dat hy vertyde synen acker om aldaer een klooster te bouwen van d'orde van Sinte Brigitta. De weduwe hadde ten eerste veel moeyte met de Canoniken van St. Jan te 's-Hertogenbosch, die het voornemen van deese stichtinghe poogden te beletten, doch al tevergeefs."

Wordt vervolgd.

De Wamberg

FOTOARCHIEF

Henk de Werd

Er zit groei in ons archief in het algemeen en in het foto-archief in het bijzonder. Dank opnieuw aan al die mensen, die kostbare zaken aan onze Heemkundekring afstonden. Een extra pluim op de hoed voor Jan Driessen en Anneke v.d. Plas. Het is en was de moeite waard!

Diverse foto's werden ons weer "toegestuurd" door Leo Boeren van De Annenborch, door de familie Verboort en Versteijnen en door Theo Verstappen uit Leusden (zie zijn artikel elders in dit nummer - red.). De werkgroep archivering, die een keer per maand de nodige voorwerpen "wegwerkt" en rubriceert, laat U deze keer genieten van twee Hinthamse kiekjes, om nogmaals te benadrukken, dat Hintham gemeente Rosmalen is en dat dat ook zo moet blijven.

Winkel en woonhuis van Bert en Ante Verboort-Eikemans aan de Graafsebaan, hoek Stenenkamerstraat. Dochter Bertha Verboort en Lien v.d. Heijden staan bij de deur.

1902-1927. De zilveren bruiloft van Bert en Ant Verboort-Eikemans. Op deze herinneringsfoto zien we van links naar rechts Mien, Bertha, Vader Verboort, An, Jan, Sjaan, moeder Ant Verboort-Eikemans, Tonnie, Harrie en Marie.

DINA WONDERS

Henk de Werd

Via Leo Boeren van het verzorgingstehuis de Annenborch kwam dit fraaie portretje van Dina Wonders in ons archief.

Dina Wonders, meer dan 40 jaar vroedvrouw in Rosmalen en door zeer velen "Tante Dina" genoemd, werd in Heeswijk geboren op 28 september 1892. Rond 1925 begon ze in onze gemeente haar carrière als vroedvrouw. Ze hielp vele Rosmalense kinderen op hun weg naar deze wereld. Ze legde daarvoor zelfs een eigen geboortenregister aan. Antoon van Herpen was de eerste die zij hielp het levenslicht te aanschouwen.

In 1965 werd zij gehuldigd in de Kentering en kreeg ze de bronzen medaille, verbonden aan de Orde van Oranje Nassau, opgespeld.

"Veertig jaar lang hebt U", aldus de burgemeester van Rosmalen, J. Molenaar, "vaak in de meest barre omstandigheden, denkt U maar eens aan de twintiger jaren, klaar gestaan voor onze gemeenschap. Daarenboven deden ook de inwoners van Gewande nooit vergeefs een beroep op U. Mij is het een raadsel hoe U dat allemaal op de fiets hebt kunnen volbrengen."

Antoon van Herpen sprak namens de meer dan duizend kinderen die zij hielp met hun geboorte. Hij bood Tante Dina een geschenk onder couvert aan. Bij de huldiging in 1965 waren de voltallige medische staf van Rosmalen, oud-burgemeester Mazairac, secretaris Derksen, vele raadsleden, deken C. van Roestel, en dokter Kuenen, voorheen arts te Rosmalen in de Stationsstraat, aanwezig.

Dina Wonders woonde, samen met haar zussen, aan de Dorpsstraat, waar nu de AMRO-bank gevestigd is. Na haar pensionering vertrok ze naar de Wethouder-Noppenlaan, waar ze op 90-jarige leeftijd - 21 mei 1982 - overleed. "Buren hebben gisteren de 90-jarige Mevrouw G. Wonders in haar woning dood aangetroffen. Volgens mededelingen van de Rosmalense politie

is de oud-vroedvrouw een natuurlijke dood gestorven. De vrouw is vermoedelijk overleden aan een acute hartstilstand."

Op 25 mei 1982 vond de uitvaart plaats in de Lambertuskerk, waarna ze begraven werd op de algemene begraafplaats aan de Oude Baan. Op haar bidprentje lees ik: "Dina Wonders was een begrip in Rosmalen. Hoeveel moeders zullen in dankbaarheid haar blijven herinneren. Duizenden kinderen zagen het levenslicht onder haar waakzame ogen. Ze was een en al zorg, maar ook heel kordaat. Het is onvoorstelbaar hoeveel kilometers zij heeft afgefietst, wanneer ze, dan hier en dan daar, naar een bevalling toe moest....".

Duizenden kinderen lijkt me wat overdreven. Laten we het op honderden houden, gelet ook op de artikelen in het Brabants Dagblad i.v.m. haar 40-jarig jubileum.

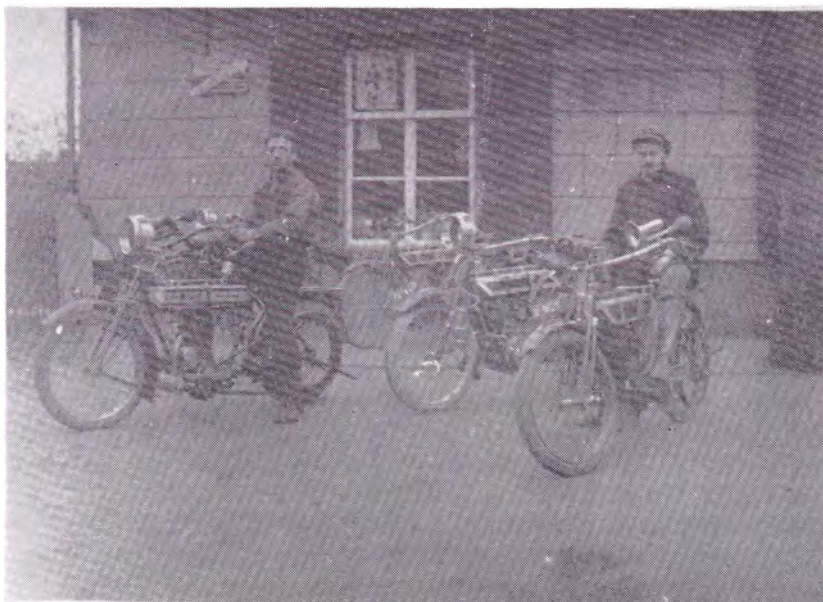

Dina Wonders

DE COELENBORG EN ZIJN VOORMALIGE BEWONERS

Harry Coppens

De Coelenborg. Zo luidt thans de naam van wat tot voor kort nog bekend stond als Soos Satisfaction. De nieuwe benaming is afgeleid van Coelenberg, 'n herenhuis daterend uit 't begin van de 18e eeuw. Het is bijna onvoorstelbaar dat in de Schoolstraat van die jaren een herenhuis gestaan zou hebben. Niet dat er geen heren gewoond zouden hebben en er ook nu nog wonen, maar voor een herenhuis in die tijd lijkt mij de Schoolstraat nou niet direct de aangewezen plek. Maar goed, ik neem aan dat Henk de Werd de naam van het huis en de straat waar het stond niet uit zijn duim heeft gezogen. Waarom echter de ene keer borch en de andere keer borgh geschreven wordt, is mij niet duidelijk. Een andere naam, die ook vanuit heemkundig oogpunt bekeken zeker niet misstaan zou hebben, is voor mij Smidse Hoeve. Het land waarop de boerderij, verlengd met een honderdtal meters lange dries (een stuk weiland grenzend aan de boerderij waarop meestal wat kalveren graasden en een paard) reikte in oostelijke richting gaande tot aan het eerste woonhuis, "'t Luikenhofke" genaamd. Ongeveer 300 à 400 meter gaande in noordelijke richting vanaf de Schoolstraat werd de grens gevormd door het zogeheten Zusterbosch. Dit enkele bunders grote gebied was eigendom van Gerardus Hermens, die toentertijd tegenover de voormalige Mariaschool woonde.

(Zie foto op de vorige pagina:) Gerardus Hermens' zoon Marinus (*de smid*), gezeten op een motor voor het ouderlijk huis. Deze Marinus, op de foto blootshoofds, begon als fietsenmaker (hij maakte zelf een complete fiets) en eindigde als eerste garagehouder in Rosmalen. Begin 1900 experimenteerde hij al met stoommachientjes in zijn werkplaats. Ook maakte hij "echt" elektrisch licht op zijn fiets door in een bierglas een batterij op te bouwen. De foto met informatie is mij verstrekt door Ad Hermens, de zoon van Toontje Hermens, die een smederij en café had in de Stationsstraat.

Hoewel hij zich op latere leeftijd alleen nog maar bezig hield met het op peil brengen of houden van het alcoholpromillage van dorstige zielen (een van de werken van barmhartigheid) sprak men in de volksmond toch alleen maar van het café van Toontje de smid. Als men in die dagen naar Toontje de smid ging, wist eenieder dat je daar niet heenging om je hoeven te laten beslaan.

Terug naar Gerardus Hermens.

Ook het paadje vanaf het Huukske tot aan de Schoolstraat, waarover de eigenaar van de Smidse Hoef zich naar zijn land begaf, droeg tot voor kort nog de toepasselijke naam van 't Smidspaadje ('t Smitspetje), dat nu deel uitmaakt van de Rodenborchweg.

"Smidse Hoeve" zou dus zeer toepasselijk zijn geweest, zowel naar de grond waarop het staat, de Smidse Hoef, als naar de boerderij, hoeve, waarin de brasserie gevestigd is.

Coelenborch is ook niet de juiste benaming. Een boerderij is ook geen herenhuis en heeft zeer waarschijnlijk hier nooit gestaan. Is het laatste waar, dan is de benaming vanuit heemkundig oogpunt bekeken dubbel fout. Om deze redenen was mij de naam "Smidse Hoeve" liever geweest. Hoe dan ook, de keus is op "Coelenborgh" gevallen en dat is het goed recht van degenen die om een voor hen toepasselijke naam gevraagd hadden.

Wat nu de boerderij zelf betreft, weten we dat op 4 januari 1931 Lambertus Coppens een aanvraag tot de bouw bij de gemeente Rosmalen heeft ingediend. Burgemeester was toen Jhr. von Heyden en bouwkundige was de heer H. Tibosch uit Berlicum.

De boerderij, die thans qua uiterlijk enigszins afwijkt van zijn oorspronkelijk ontwerp, heeft van binnen, met uitzondering van het woongedeelte, een complete metamorfose ondergaan. De oorspronkelijke driedeling met een gezamenlijke lengte van 24 meter bestond uit het woongedeelte van $\pm 9,5$ meter, de stal van $\pm 8,5$ meter en d'n deel van 6 meter.

Bij de bevrijding op 23 oktober 1944 werd de boerderij zwaar getroffen. Dankzij de hulp van de op dat moment bij ons ingekwartierde soldaat kon de door de Duitsers gestichte brand op het nippertje worden geblust. De schuur met "kaarschop", 3 paraplu's waarin koren en een paar hooimijten brandden volledig af. Na de bevrijding werd onze boerderij als eerste weer opgebouwd. Had ons moeder echter toen haar zin gekregen, dan waren wij geëmigreerd naar de V.S.

In 1948 werd ook d'n deel omgebouwd tot stal en daarmee verdween ook de zg. grote deur.

Nog is duidelijk te zien, dat de boerderij op een verhoging, een terp, is gelegen. Dat was noodzakelijk, omdat bij overstroming van de Beerse Overlaet de polder tot aan de dijk die ten zuiden van de boerderij liep, geen bescherming bood. Restanten van deze dijk zijn in Rosmalen nog te vinden op de Heinis (den Hennist), De Bergen (De Bergt), de Oude Dijk, Bruggen en het Heeseind. De boerderij maakte deel uit van het buitendijks land (het lag boatedeks), ook wel Overlaet genoemd, wat in feite een verkeerde benaming is, omdat met de Beerse Overlaet de laagte in de winterdijk bij Beers wordt bedoeld. Een overlaat is immers een plaats waar rivierwater over een dijk (deze was over een bepaalde lengte verlaagd) gelaten wordt. Het is dus niet het gebied dat als gevolg van die overlaat bij hoog water overstroomde. Dat men thans toch rustig in dit gebied kan wonen, is te danken aan het kanaliseren, normaliseren en corrigeren van de Maas, waarmee men de rivier heeft weten te beteugelen en het gevaar van overstroming tot het verleden behoort. In het najaar van 1944 heeft de polder voor de laatste keer onder water gestaan. Dit was de laatste vriendelijke daad van de Duitsers als aandenken aan hun vierjarig verblijf. De dijken werden doorgestoken om hiermede een stuk niemandsland te creëren.

Zoals reeds vermeld, heeft Lambertus Coppens op 4-1-1931 een aanvraag ingediend tot

Gedenk in uwe godvruchtige gebeden
de Ziel van Zaliger

LAMBERTUS COPPENS,

Gouden Jubilaris van de H. Familie,
Echtgenoot van

Lamberdina Bekkers,

geboren te Rosmalen 16 Augustus 1855
en overleden aldaar 9 Juni 1938, voorzien
van de H.H. Sacramenten.

Hij was godsdienstig, een man vol
geloof, eenvoudig en oprecht.

De wet der waarheid was in zijnen
mond en onrecht was op zijne lippen
niet te vinden; hij was in aanzien bij
God en de menschen en zijne nagedachtenis blijft in zegening.

Welaan dan, goede en getrouwe
dienaar, tred binnen in de vreugde
des Heeren.

O Maria, roem van het christen volk,
toevlucht voor ons allen, ontvang dezen
vereerder van Uw H. Naam in de
armen Uwer Moederlijke liefde.

Dierbare Echtgenoot, de dood heeft
ons gescheiden, doch ween niet over
mij; troost u, dat ik u vóórging naar
het zalig oord van rust, waar ik u
wacht.

Geliefde Kinderen en Kleinkinderen,
zijt mijn arbeid en zorgen, mijne vreugde
en mijne droefheid gedachtig; dient
God getrouw: Hij leidt alles voor allen
ten beste. Bidt allen voor mij.

Barmhartige Jesus, geef hem de eeu-
wige rust.

P. Daamen, Koster Rosmalen.

Gedenk in uwe godvruchtig gebeden de
Ziel van Zaliger

LAMBERDINA BEKKERS,

Weduwe van Lambertus Coppens,

geboren te Rosmalen 10 October 1858 en
aldaar overleden 12 Augustus 1941.

Velen hadden haar lief, want zij was
eenvoudig en oprecht; zachtzinnigheid en
goedheid kenmerkten haar leven; met zorg
lette zij op de gangen van haar huisgezin
en gaf aan iedereen het voorbeeld van
vroomheid en stille naastenliefde.

O God, Gij hebt mij vele weldaden ge-
schonken: tijdelijke goederen, een lang
leven, een meer dan vijftig-jarige echt,
kinderen en kleinkinderen, maar het meeste
dank ik U, voor den troost en de zeker-
heid van ons H. Geloofenonz-godsdienst,
voor de godsvrucht, die Gij mij gegeven
hebt tot het H. Sacrament en het God-
delijk Hart, en voor de liefde tot de Aller-
heiligste Maagd Maria.

Vol vertrouwen geef ik mij aan de barm-
hartigheid der H. Moeder Gods, Die mijne
ziel zal leiden voor Gods troon.

Kinderen en kleinkinderen, blijft trouw
aan het geloof en de gebruiken uwer va-
deren, leeft eensgezind in oprechte liefde
en bidt voor uwe ouders, opdat zij rusten
in vrede.

Mijn Jezus, barmhartigheid.

de bouw van deze boerderij. Voorheen woonde hij vanaf 13 juni 1923, de dag waarop hij in het huwelijk trad met Maria (Mina) Hanegraaf, op een boerderij in het Sprokkelbosch. Op deze plaats staat nu een nieuwe boerderij die bewoond wordt door Toon Pennings. In de eraast gelegen schuur kun je in de voorgevel nog een nis zien met daarin een beeltenis van St. Jan met het opschrift "In St. Jan", die nog afkomstig is van de oude boerderij.

Deze Lambertus Coppens (2-8-1893 - 31-12-1976) was de zoon van eveneens Lambertus Coppens (16-8-1855 - 9-6-1938) en Lamberdina Bekkers (10-10-1858 - 12-8-1941) (Zie foto's en bidprentjes op vorige pagina). Hij woonde aan de andere kant van de Schoolstraat op d'n dijk tegenover de Soos. Op de foto is de

kippekooi en de achterkant van de na de oorlog op dezelfde plaats herbouwde boerderij nog zichtbaar, alsmede de nog in tact zijnde molen van Duffhues (Zie foto op volgende pagina). Zijn grootouders waren Peter Coppens (21-8-1821 - 14-2-1893) en Johanna van der Poel. De heer Eduard Coppens heeft in zijn boek "Het geslacht Coppens te Berlicum en Rosmalen" het wel en wee van deze familie nageplozen. Daarbij is o.a. gebleken, dat de wortels van deze familie zeer waarschijnlijk in België zijn gelegen, waarbij het bewijs niet gestoeld is op het meer of minder consumeren van frites. De eerste Coppensen dateren uit het begin van de 14e eeuw.

Omtrent de naam Coppens weten we dat deze is afgeleid van Jacobszoon, wat werd tot Kobuszoon. Uit "hij is er ene van Kobussen" is uiteindelijk de huidige naam Coppens ontstaan. Dat de naam een samenvoegsel zou zijn van kop en pens, is een verzinsel van boze lieden.

Afbeeldingen hiernaast: Bidprentjes en foto's van Lambertus Coppens en Lamberdina Bekkers.

Al met al een oud Rosmalens geslacht. Ook de vrouw van Lambertus Coppens, Maria (Mina) Hanegraaf (23-11-1898 - 20-12-1976) stamt uit een oud geslacht. Zij is geboren op de Kruisstraat en de boerderij (De Baartheemse Hoeve [foto 2 pagina's verder]), waar zij tot aan haar trouwen heeft gewoond, behoort nu toe aan de zoon van Jan Schimmel. Bij een verkiezingscampagne van de gemeenteraad kan ik me nog herinneren dat er op de weg gekalkt stond:

Stemt op de Schimmel
En ge komt in d'n himmel

Haar vader Theodorus Hanegraaf (21-3-1860 - 25-3-1943) was getrouwd met Maria van Rosmalen (22-1-1892) en later op 5-2-1896 hertrouwd met Theodora v.d. Ven (9-8-1861 - 19-12-1943) (foto's op volgende pagina). Maria Hanegraaf was een dochter uit dit tweede huwelijk. In de volksmond sprak men niet van Theodorus Hanegraaf, maar van Doruske van Teyne. Zijn vader Johannes Hanegraaf (28-6-1804 - 10-9-1870) was getrouwd met ene Matijna v. Steenbergen. Van Teyne is duidelijk afgeleid van de voornaam van zijn moeder.

Afbeeldingen hiernaast: Theodorus Hanegraaf en Theodora van de Ven

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

Theodorus Hanegraaf,

weduwnaar van

Maria van Roosmalen,

echtgenoot van

Theodora v. d. Ven,

geboren te Nuland 20 Maart 1860 en overleden gem. Roosmalen par. Nuland zacht en kalm, voorzien van de HH. Sacramenten, 25 Mei 1943.

De vrees des Heeren verlustigt het hart en geeft blijdschap en vreugde en lente van dagen. Naast de zegeningen des Heeren, waarvoor hij zoo dankbaar was, heeft hij vele pinnen doorstaan; velen waren de dagen en nachten, die door hem steld zijn, maar met geduld heeft hij zijn lijden gedragen: wel verlangde hij naar den Heer in het land der levenden.

Hij was oud van dagen en werd ziek en ondanks de teederste zorgen was er niemand, die hem helpen kon. Hij was tevreden met Gods raadsbesluiten en erkende de leiding Gods. Zolang hij kon, ging hij des morgens vroeg ter kerke en goedheid des harten, eenvoud en oprechtheid sierden zijn karakter.

Geliefde echtgenote, vele gelukkige jaren hebben wij doorgebracht en lief en leed samen gedeeld, ween niet en wees niet bedroefd. Eenmaal zien wij elkander weer en onze liefde blijft.

Mijne dierbare kinderen, ik dank u voor uwe liefde. In den hemel blijf ik u beminnen, zoals ik u op aarde heb liefgehad. Bidt voor mij en draagt zorg voor uwe moeder.

Liefste kleinkinderen, luistert naar vader en moeder en vergeet grootvader niet en zij, mijn Eerw. nichten, bidt voor mij in uw eenzaamheid.

Mijn Jezus, barmhartigheid.

A. v. Piasteren, Nuland.

- 178 -

Gedenk in uwe gebeden

Theodora v. d. Ven

weduwe van

Theodorus Hanegraaf

geboren te Nuland 9 September 1861 en overleden zacht en kalm Kruisstraat, par. Nuland 19 December 1943, meermalen gesterkt door de HH. Sacramenten.

Zij stierf in een gezegenden ouderdom, verzadigd van dagen, van zegen en eer en in een rustig vertrouwen op Gods voorzienigheid heeft zij haar leven doorgebracht. Gelukkig den mensch, o Heer, dien Gij beproefd hebt, gezegend in zijne dagen en gekroond op het einde.

Op Uwe wegen lag mijn hoop en mijn licht. Ik wankelde niet en vond in Uwe handen mijn leven veilig.

Diepe godsdienszin, onwankelbaar Godsvertrouwen heeft haar geleid door het leven en niettegenstaande haar krachten de laatste jaren minder werden, had zij toch nog oog op alles, wat in huis omging en zoo lang zij kon, pocrde zij een mannelijken nood aan de teederheid der vrouw. Nederig herhalen wij: «Heer, Uw wil geschiede». Laat haar met vader wonen in Uw Land en welden in Uwe Rijkdommen. Daarin zal ook zij zich verblijden. Lieve kinderen, ik bewaar de zoetste herinneringen van uwe liefde voor mij, van de zorg, de toewijding, de vertroostingen welke ik in gezonde en zieke dagen mocht ondervinden. Deze liefde blijve bij mijn verscheiden onverbreekbaar ook in wederkeurig gebed. Blijft eensgezind en 's Heeren zegen ruste op u allen. Veratwel, bidt allen voor mij, maar gij vooral mijn drie nichten in uwe eenzaamheid.

DRUKKERIJ HST • DOORST • ST 't SEEST

In een lijvig boek, geschreven door Mr. C.H. Hanegraaf komt deze familienaam voor op een oorkonde uit 1441, waar werd gesproken van een Michiel, zoon van wijlen Reynier van Haengreve. Uit het verleden zijn meerdere schrijfwijzen bekend. De oudste is *Haingreve*, vervolgens *Haengreve*, *De Hennegrave*, *Haengrefs*, *Hanegreef*, *Hanegraaffen* tenslotte *Hanegraaf*. Beide families zijn duidelijk geen eendagsvliegen. Door het huwelijk van Bert Coppens en Mina Hanegraaf, mijn ouders, die als eersten op de thans geheten Coelenborgh gewoond hebben, werden deze twee oeroude families aan elkaar geklonken. (Foto familie Hanegraaf op de volgende pagina.)

In januari 1954 nam mijn oudste broer Albert de boerderij over en bouwden mijn ouders een woonhuis er tegenover, dat momenteel bewoond wordt door hun zoon Wim. In 1964 kocht de gemeente de boerderij met het aanliggende land en verhuisde mijn oudste broer naar Velddriel. De oorspronkelijke bedoeling was, de boerderij af te breken en ter plaatse een bejaardenhuis te bouwen. Wie de gemeentelijke sloopdrift heeft weten te beteugelen, is mij niet bekend. In een later stadium stond de gemeente zelfs toe dat het woonhuis tijdelijk werd bewoond. Achtereenvolgens woonden hier Peerke Dollevoet, Piet Hoefs, Jo Verhallen en uiteindelijk Christ Voets. Deze laatste heeft het ook gekocht, zij het alleen het woongedeelte.

In 1968 kreeg de Soos Satisfaction, die tot op dat moment in de Kentering was gevestigd, toestemming tijdelijk zijn tenten in het stalgedeelte op te slaan. Ik voor mij en vele anderen met mij kunnen alleen maar blij zijn, dat het thans fraai ogende gebouw inder tijd niet onder de gretig gehanteerde slopershamer is gekomen. Het is alleen jammer, dat vele andere karakteristieke gebouwen van dit voorrecht verschoond zijn gebleven.

De laatste aan mij verstrekte informatie uit de Heemkundekring noopt mij tot een kleine aanvulling. Toen ik namelijk met dit artikel klaar dacht te zijn, ontving ik van L. v.d. Aa uit de Gladiolenstraat weer een serie veldnamen, die hij uit de archieven had opgevestigd. In een tweetal was ik meteen ten volle geïnteresseerd, daar ze ten nauwste verband hielden met mijn onderwerp.

Allereerst is de oudste benaming van het perceel waarop nu o.a. de zg. Coelenborgh staat, dat gelegen is in Sectie F 336 + 337 niet de Smidse Hoef, zoals het in de 20e eeuw in de volksmond heette, maar "De Fraterstrepen".

Als tweede, hetgeen me zeer verbaasde, bleek dat (de hoeve) Koelenberg niet gelegen was in sectie F (het dorp genaamd), maar in sectie C (de Kruisstraat genaamd). De boerderij met aangrenzende percelen, t.w. C 237 t/m 251, lag ten zuiden van de klinkerweg Schoolstraat-Bruggen-Kruisstraat-Heeseind-Nuland en wel ongeveer in het gebied waar de Kruisstraat en het Heeseind aan elkaar grenzen. Koelenberg was dus een boerderij en lag ook niet in de Schoolstraat (sectie F). Dat hier eventueel ook nog een herenhuis met de naam Koelenberg gestaan zou hebben, komt mij thans nog meer dan voorheen onwaarschijnlijk voor.

SPONSORS

De uitgave van Rosmalla is mede mogelijk door de financiële steun van:

Aannemersbedrijf P. Hoedemakers & Zn. BV , Hintham 68, Rosmalen.
Aannemersbedrijf A. van Uden BV, Vliertwijksestraat 38c, Rosmalen.
Advocatenkantoor Van Mierlo, Pioenroosstraat 20, Rosmalen.
Assurantiebedrijf A. Lambermont, Burg. Woltersstraat 1, Rosmalen.
Autobedrijf G. van den Berg, Hintham 162, Rosmalen.
Autoschadebedrijf G. van den Berg, Hintham 160, Rosmalen.
Badbode Van Grinsven, Raadhuisstraat 4c, Rosmalen.
Bouwbedrijf H. Pennings & Zn. BV, Dorpsstraat 4, Rosmalen.
Bouwbedrijf Timmers BV, Heikampweg 6, Rosmalen.
Bouwmaatschappij BV H. Pennings, Sportlaan 21, Rosmalen.
E.T.I.B. Linnenbank BV, Stationsstraat 13, Rosmalen.
Foto Stijntjes, Molenhoekpassage 5, Rosmalen.
Grond-, weg-, en waterbouw Van Creij & Van Hoek BV, Huisbergenweg 6, Rosmalen.
Gebouwenservice H. Pennings & Zn. BV, Europaplein 14, 's-Hertogenbosch.
W. Gloudemans BV, Hintham 117, Rosmalen.
Huijbregts & Peters, notarissen, Hoff van hollantlaan 5, Rosmalen.
Makelaarskantoor Abelen BV, Burg. Mazairaclaan 18, Rosmalen.
Oliehandel J. Bouwmans, Tweeberg 1, Rosmalen.
P.B.O. Bouwbedrijf BV, Tuinstraat 6, Rosmalen.
Pluimveeslachterij Lotus BV, Biestkampweg 2, Rosmalen.
Rabobank Rosmalen, Raadhuisstraat 1, Rosmalen.
Reijmers Schoenen BV, Pastoor van Thiellaan 8/10, Rosmalen.
Technisch Installatiebedrijf Piels BV, Friezenstraat 7, Rosmalen.
Verenigde Heijmans Bedrijven BV, Graafsebaan 13, Rosmalen.
Verstegen Schilderwerken BV, Oude Empelseweg 3a, 's-Hertogenbosch.
Verstappen Handelsonderneming BV, Kloosterstraat 5a, Rosmalen.
Villa Fleurie, De Driesprong, Rosmalen.
Gebr. Voets Weg- en Waterbouw BV, Pinksterbloemstraat 4, Rosmalen.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord van onze voorzitter Theo Derksen		1
Voorwoord van de redactie		2
Jos Verstappen	<i>Theo Verstappen</i>	3
Cauwater	<i>W. Leenman</i>	9
Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis (1)	<i>J.C.M. Poelman</i>	10
Fotoarchief	<i>Henk de Werd</i>	16
Dina Wonders	<i>Henk de Werd</i>	17
De Coelenborgh en zijn voormalige bewoners	<i>Harry Coppens</i>	19
Sponsors		28

IN HET VOLGENDE NUMMER O.A.

Het tweede deel van de geschiedenis van Coudewater;

Een register op Rosmalla jaargang 1992;

En natuurlijk ingezonden artikelen.